

Nr 250.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anvisande av medel för vissa ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott; given Stockholms slott den 5 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels att för utvidgning av länsstyrelsens i Västmanland ämbetslokaler i Västerås slott samt för anordnande av en ny trappuppgång till desamma anvisa, att utgå av 1918 års tilläggsstat, ett reservationsanslag av kronor 48,500,

dels att för återställande av slottets forna rikssal till sessionssal för länsstyrelsen och Västmanlands läns landsting samt för ändringsarbeten i en del till rikssalen anslutna utrymmen på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av kronor 80,000, att utgå under villkor, att Västmanlands läns landsting för ändamålet ställer till förfogande ett belopp av 35,000 kronor,

dels ock att för inredande i slottet, enligt i statsrådprotokollet angiven plan, av lokaler dels åt lantmäterikontoret, dels åt Västmanlands fornminnesförening på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av kronor 45,000 under villkor, beträffande kostnader föranledda av lokalers beredande åt fornminnesföreningen, att sagda förening för ändamålet ställer till förfogande ett belopp av 15,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 223 häft. (Nr 250.) 1

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 april
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anförde:

I 1918 års tilläggsstat (sjunde huvudtiteln, punkten 15) har för *Västerås slott.* ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott beräknats ett reservationsanslag av 163,000 kronor. Vid ärendets föredragning den 14 januari 1918 ansåg jag mig icke kunna underställa detsamma Kungl. Maj:ts slutliga avgörande, enär det icke förelåg i tillräckligt utrett skick. Sedan numera den utredning, som jag ansett ytterligare erforderlig, förebringats, anhåller jag att få ånyo anmäla ärendet.

Västerås slott, som i huvudsak härstammar från den äldre Wasa-tiden, utgöres av fyra sammanbyggda, i fyra våningar uppförda längor, omslutande en gård. I bottenvåningen äro inrymda länsstyrelsens arkiv och tillsvidare ett mindre museum, som tillhör Västmanlands fornminnesförening. I övrigt finnas i bottenvåningen två vedbodas och en tvätt-

stuga, upplåtna åt landshövdingen, tre förrådsrum, tillhörande i slottet inrymda vaktmästarbostäder samt ytterligare fyra små rum, vilka användas som kuskbostad. Våningen en trappa upp omfattar landstingets arkiv (ett mindre rum), tre rum, som användas såsom förrådsrum av landshövdingen, två lägenheter, som bebos av vaktmästare hos länsstyrelsen, en lägenhet för gårdskarlen, samt mangelbod till landshövdingens förfogande. Rumshöjden är förhållandevis ringa. I våningen två trappor upp äro länsstyrelsens lokaler förlagda. Styrelsens sessionssal användes även av landstinget, som dessutom i samma våning förfogar över två mellan sessionssalen och länsstyrelsens övriga lokaler belägna rum. Utom de åt länsstyrelsen och landstinget upplåtna rummen utgöres våningen två trappor upp av ett antal rum, till största delen helt oinredda, vilka anses hava tillsammans utgjort slottets forna rikssal, samt därtill tre rum, som disponeras av landshövdingen och använts såsom gästrum. Landshövdingens boställsvåning omfattar våningen tre trappor upp. Uppgången till landshövdingens boställsvåning är belägen i slottets västra del med tillträde från gården. Från gården leder en annan uppgång till länsstyrelsens lokaler och landshövdingens kök, varjämte från densamma finnes tillträde till slottets tvättstuga, kuskbostaden, gårdskarlens bostad samt en vaktmästarbostad. Till länsstyrelsen finnes ytterligare en uppgång från gården, synnerligen brant, smal och obekväm. Någon utvidgning eller förbättring av densamma kan på grund av förhållanden ej åstadkommas.

*Föreslagna
ändrings-
arbeten.*

Slottet har sedan länge i åtskilliga delar varit otillfredsställande underhållet samt i övrigt oändamålsenligt inrett. I underdånig skrivelse den 7 juli 1914 framlade också överintendentensämbetet förslag till åtskilliga ändringsarbeten, vilka i huvudsak avsågo *dels* att inreda ovan nämnda sessionssal jämte de två åt landstinget upplåtna rummen till lokal för länets lantmäterikontor, *dels* att i våningen en trappa upp med begagnande av de till förrådsrum åt landshövdingen och arkiv åt landstinget upplåtna lokalerna, anordna kapp- och toaletterum för länsstyrelsen och landstinget samt några tjänsterum till landstingets ständiga förfogande, *dels* att i våningen två trappor upp återställa rikssalen samt inreda densamma till sessionssal för länsstyrelsen och landstinget *dels ock* att i bottenvåningen genom en ingång från slottets nuvarande portvalv anordna en ny trappuppgång till länsstyrelsens ämbetslokaler. Kostnaderna för samtliga dessa arbeten beräknades då till 75,000 kronor, till vars bestridande landstinget förklarar sig vilja bidraga med 20,000

kronor. Denna ämbetets framställning har tillsvidare varit vilande i finansdepartementet.

I en av överintendentsämbetet med eget underdånigt yttrande av den 13 november 1917 överlämnad, till ämbetet ställd skrivelse av den 3 i samma månad har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län sedermera gjort framställning om sådan ändring i de nu återgivna förslagen, att länsstyrelsens ämbetslokaler bleve utvidgade med användande huvudsakligen av de rum, som enligt det ursprungliga förslaget skulle upplåtas åt länets lantmäterikontor.

Innan jag återgiver innehållet av Kungl. Maj:ts befallningshavandes sistnämnda skrivelse, tillåter jag mig erinra därom, att Kungl. Maj:t — sedan vid laga av- och tillträdessyn mellan f. d. landshövdingen C. R. Wersäll och landshövdingen W. Murray Kungl. Maj:t och kronan ansetts böra låta verkställa och bekosta vissa reparations- och ändringsarbeten i landshövdingens boställsvåning — enligt beslut den 22 september 1917 bemyndigat överintendentsämbetet att låta, i enlighet med ett av ämbetet överlämnat förslag, utföra sådana arbeten allenast i en del av de till landshövdingens boställsvåning hörande rummen ävensom anbefallt ämbetet att förskottsvis gälda kostnaden härför med högst 37,000 kronor. För detta förskott kommer ersättning att begäras av riksdagen.

I förenämnda skrivelse den 3 november 1917 framhöll Kungl. Maj:ts befallningshavande till en början, att länsstyrelsen sedan länge varit besvärad av stor trångboddhet. Sålunda vore de rum, som anvisats åt landssekreteraren och landskamreraren, synnerligen trånga, respektive $2\frac{1}{2}$ och $2\frac{3}{4}$ meter breda, varjämte det senare rummet saknade eldstad. Vidare funnes i länsstyrelsens lokaler intet väntrum för allmänheten, som alltså i vaktmästarkorridoren måste avbida tillträde till landshövdingen och de bägge avdelningscheferna. Vidare anförde Kungl. Maj:ts befallningshavande, att, då den av 1917 års riksdag beslutade förändringen av förvaltningsorganisationen vid landsstaten från och med år 1918 trädde i verkställighet, länsstyrelsen stode inför ett absolut oundgängligt behov av ökat utrymme dels genom tillkomsten av flere tjänstemän och dels särskilt i följd därav, att genom berörda organisation den kronofogdarna nu påvilande medelsredovisningen komme att handhas av länsstyrelsen. De rum, som närmast erbjöde sig för den sålunda erforderliga utvidgningen av ämbetslokalerna, utgjordes av *dels* den nuvarande större sessionssalen, som hittills varit använd jämväl av länets landsting vid dess sammanträden, med därtill hörande två rum och tambur samt *dels* ett med dessa rum sammanhängande mindre

rum, som för närvarande disponerades såsom länsstyrelsens toalettrum. Av dessa rum uppvärmdes det sistnämnda genom centralvärmeledning, varemot de tre förstnämnda rummens uppvärmning skedde medelst kakelugnar och i tamburen medelst en järnkamin. Ehuru dessa eldstäder på grund av sitt bristfälliga skick och rummens storlek ej kunnat lämna tillfredsställande uppvärmning, hade dock denna olägenhet hittills varit mindre kännbar, då dessa lokaler endast mera undantagsvis behövt användas vintertiden. Men då de hädanefter även denna årstid komme att tagas i bruk, ansåge Kungl. Maj:ts befallningshavande oavvisligen nödvändigt, att den centralvärmeledning, som nu vore införd i vissa delar av ämbetsvåningen, utsträcktes att omfatta även nu angivna lokaler, därvid jämväl den järnkamin, som nu bristfälligt uppvärmdes vestibulen mellan de nuvarande ämbetslokalerna och de rum, varom här vore fråga, lämpligen borde utbytas mot ett värmeelement.

Härefter meddelade Kungl. Maj:ts befallningshavande, att vid verkställd undersökning, enligt ett skrivelsen närslutet intyg, befunnits, att oljefärgen å väggarna i samtliga nu ifrågavarande rum — såväl som i länsstyrelsens övriga ämbetslokaler — vore bemängd med arsenik i för hälsan skadlig myckenhet, vilket missförhållande syntes böra undanröjas i sammanhang med de arbeten, som påkallades för införande av centralvärmeledning i lokalerna.

Vidare anförde Kungl. Maj:ts befallningshavande:

»I följd av den förändrade dispositionen av det nuvarande toalettrummet — den enda bekvämlighetsinrättningen för länsstyrelsens till 20 personer uppgående tjänstepersonal — blir nödvändigt att härför söka en ersättning. För ändamålet torde icke rimligen böra avses mindre än 2 bekvämlighetsinrättningar, varvid, för undvikande av de olägenheter, som åtfölja den nu befintliga, vattenklosetter torde böra inrättas. Ehuru det vore önskvärt, om desamma kunde förläggas å samma botten som ämbetsvåningen, torde dock på grund av det knappa utrymmet sådant icke låta sig göra, men lär lämplig plats i ämbetslokalernas närhet erbjuda sig.»

Med stöd av det sålunda anförda hemställde Kungl. Maj:ts befallningshavande, att överintendentsämbetet måtte skyndsammast möjligt vidtaga åtgärder för anvisande av anslag för de ifrågasatta arbetena, så att desamma måtte kunna utföras samtidigt med de redan beslutade reparationerna i landshövdingens bostadsvåning.

Överintendentsämbetet har i sitt förutnämnda yttrande härom anfört bland annat, att det av befallningshavanden föreslagna sättet för den behöfliga utvidgningen av dess tjänstelokaler syntes vara den bekvämaste utvägen och även i övrigt lämpligt, helst utvidgningen ju borde så fort som möjligt genomföras. Då emellertid det till ämbetets

förfogande ställda ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer icke kunde lämna tillgång till betäckande av de utgifter, som vore nödiga för de begärda anordningarnas verkställande, hemställdt ämbetet, att Kungl. Maj:tt måtte bereda härför nödiga medel, av ämbetet då beräknade till 30,500 kronor, varjämte ämbetet framhöll lämpligheten ur flera synpunkter av att dessa arbeten komme till utförande samtidigt med nu pågående reparations- och förändringsarbeten i landshövdingens boställsvåning.

Sedermera har överintendentsämbetet till finansdepartementet överlämnat en i december 1917 uppgjord beräkning av kostnaderna för samtliga de ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott, vilka, med iakttagande av de utav Kungl. Maj:ts befallningshavande i skrivelsen den 3 november 1917 påyrkade ändringarna i det ursprungliga förslaget, för närvarande föreligga. Sistnämnda beräkning utvisade en sammanlagd kostnad av 158,900 kronor.

På anmodan av min företrädare i ämbetet har därefter från överintendentsämbetet lämnats en den 29 december 1917 dagtecknad uppgift å de belopp, som belöpa på de olika huvuddelarna av de föreslagna arbetena, nämligen *dels* utvidgningen av länsstyrelsens lokaler, *dels* den nya ingången och trappan till sistnämnda lokaler, *dels ock* inredningen av rikssalen samt de för landstinget i våningen en trappa upp avsedda rummen. Enligt sistnämnda uppgift har ämbetet beräknat kostnaden för

utvidgningen av länsstyrelsens lokaler till	kronor	30,000: —
den nya ingången och trappan till samma lo-		
kaler till	»	18,500: —
samt inredningen av rikssalen och de för lands-		
tinget i våningen en trappa upp avsedda rummen	»	114,768: —
		<hr/>
	eller sammanlagt till kronor	163,268: —

Ämbetet har sålunda i denna beräkning upptagit slutsumman till ett något högre belopp än i det närmast förut uppgjorda kostnadsförslaget. Höjningen har uppkommit därigenom, att kostnaderna för länsstyrelsens utvidgade lokaler och för trappanläggningen ansetts böra ökas med resp. 4,000 och 1,000 kronor, varjämte vardera summan avrundats.

På sätt framgår av nu lämnad redogörelse skulle icke, därest ombyggnadsarbetena inom Västerås slott företoges enligt senast angivna plan, åt lantmäterikontoret, såsom i överintendentsämbetets förslag den 7 juli 1914 förordats, beredas lokal inom slottet. Då det syntes mig angeläget, att denna lokalfråga ej bleve satt åt sidan vid avgörandet av

ombyggnadsplanen, blev ärendet återremitterat till byggnadsstyrelsen den 25 januari 1918 med uppdrag till byggnadsstyrelsen att utreda, huruvida, under förutsättning, att sådan utvidgning av länsstyrelsens ämbetslokaler komme till stånd, som överintendentensämbetet den 13 november 1917 förordat, lämpliga lokaler kunde inom slottet beredas åt länets lantmäterikontor.

Byggnadsstyrelsen har den 5 mars 1918 inkommit med den begärda utredningen och därvid överlämnat i ärendet infordrade yttranden såväl av lantmäteristyrelsen som av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län.

Byggnadsstyrelsen anförde i sin skrivelse, att styrelsen låtit uppgöra förslag till beredande av lokal åt lantmäterikontoret med användande av de rum i slottets bottenvåning, som för närvarande disponeras av Västmanlands fornminnesförening.

Den 30 augusti 1889 upplät Kungl. Maj:t hyresfritt åt nämnda förening valvrummen nr 26, 27 och 28¹ i nedersta våningen i Västerås slott och den 20 juli 1897 ytterligare rummen 29 och 29 ¹/₂ i samma våning; och föreskrev Kungl. Maj:t i båda fallen, att, för den händelse Kungl. Maj:t skulle besluta att på annat sätt disponera lokalerna, föreningen skulle vara skyldig avträda desamma å den fardag, som infölle sex månader efter det uppsägning skett.

Byggnadsstyrelsen har vid utredningen rörande möjligheten av lantmäterikontorets inrymmande i dessa lokaler emellertid funnit dessa otillräckliga, varför den ansett nödvändigt att även taga i anspråk den intill desamma belägna, till landshövdingens boställslägenhet hörande kuskbostaden om två rum, tambur och kök, nr 22—25.

Det av byggnadsstyrelsen överlämnade förslaget, till vilket fogats ritningar ävensom kostnadsförslag, daterat den 15 februari 1918 och slutande å en summa av 60,000 kronor, avser sålunda inredande av lokal åt lantmäterikontoret med användande av den nuvarande museilokalen och omförmälda kuskbostad. Åt kusken skulle beredas bostad genom inredande av en lägenhet (nr 33, 34, 35, 36 och 38) i det för gårdskarlen nu avsedda utrymmet i våningen en trappa upp.

Byggnadsstyrelsen meddelade vidare i sin skrivelse, att arkitekten för att vinna ökad belysning i kuskbostaden föreslagit upptagande av två fönster, ett mot söder och ett mot väster, samt yttrade därefter:

»För fornminnesföreningen — för såvitt Eders Kungl. Maj:t skulle finna skäl fortfarande åt densamma upplåta museilokal i slottet — skulle

¹ Här och i det följande angivna nr hänföra sig till de av byggnadsstyrelsen överlämnade, vid dess yttrande fogade ritningarna.

anordnas ny lokal i bottenvåningen med användande av den nuvarande tvättstugan nr 20, som är välvd, samt därintill liggande likaledes välvda rummen nr 19 och 18, vilka förut använts till vedkällare, som, då värmeledning anordnas, bleve obehövlige. Annan tvättstuga skulle anordnas i en undre källare. Kostnaderna för anordnande av ny lokal åt fornminnesföreningen och därmed föranledda flyttning av tvättstugan m. m. uppgår till 16,195 kronor, vilket belopp inräknats i ovannämnda kostnadssumma, 60,000 kronor.»

Mot det av byggnadsstyrelsen uppgjorda förslaget har landshövdingen, vilken disponerar såväl den nuvarande kuskbostaden som de utrymmen, i vilka den nya skulle förläggas, förklarat sig icke hava något att erinra, under förutsättning att den nya kuskbostaden bleve likvärdig med den förutvarande. Sådan den av byggnadsstyrelsen föreslagits, syntes den i fråga om fönsterbelysning bliva väsentligt ogynnsammare lottad än den nuvarande, på samma gång densamma, därest de för fornminnesföreningen avsedda nya lokalerna icke komme att härtill disponeras, icke heller ur uppvärmningssynpunkt skulle bliva likvärdig med den förra.

Byggnadsstyrelsen har emellertid, enligt vad styrelsen i sin skrivelse uppgiver, meddelat befallningshavanden, att styrelsen icke ansåge sig kunna utan vidare tillstyrka det ifrågasatta upptagandet av nya fönster, varför styrelsen tänkt sig lösandet av frågan om den nya kuskbostaden på så sätt, att härför avsåges jämväl rummet nr 32 med den inredning av lägenheten, som å bifogade ritning angivits. Denna förändring av förslaget torde icke, enligt vad styrelsen upplyser, komma att i det hela förändra det beräknade kostnadsbeloppet.

Lantmäteristyrelsen har i ärendet infordrat yttrande av förste lantmätaren i länet, vilken beträffande den föreslagna lokalen för lantmäterikontoret i huvudsak anfört följande:

Golvytan i den föreslagna lokalen syntes bliva tillräcklig enligt de fordringar, som uppstälts i lantmäteristyrelsens framställning den 7 november 1908. Den för arkiv avsedda delen av lokalen bleve även på grund av sin belägenhet och byggnadssätt till synes brandfri. För erhållande av tillräcklig tillgång på dagsljus i detta stora rum, synnerligast som en del av detsamma måste användas för allmänhetens betjäande (avdelningen nr 26 å ritningen), syntes emellertid nödvändigt, att ytterligare ett fönster upptoges åt västra eller gårdssidan. Av samma skäl borde fönstren i hela lokalen eller åtminstone de å gårdssidan i arkivrummet samt i rummen nr 23, 24 och 25 jämte tamburen göras avsevärt högre än de nu äro. En fönsterhöjd av endast 1.4 meter vore alldeles för ringa för att lämna tillräckligt med dagsljus, vilket för övrigt även i hög grad hindrades att spridas i rummet på grund av de tjocka murarna och de skarpa hörnen vid nischerna. Dessa hörn syntes

därför böra betydligt avrundas åtminstone i biträdesrummet nr 24 och 25. I rummet nr 23 vore en stor del av yttermuren i sydöstra hörnet redan nu borttagen till stor fördel för ljusförhållandet i detta rum. Takhöjden i rummen nr 23, 24 och 25 vore nog så ringa endast 2.8 meter, men vore det ställt i utsikt, att denna höjd möjligen skulle kunna utökas med 2 à 3 decimeter, beroende på läget av de under dessa rum befintliga valven, vilka icke finge rubbas. Men även om hinder på grund härav skulle möta för erhållande av större takhöjd än den nuvarande ansåge förste lantmätaren dock icke, att detta borde lägga hinder i vägen för förslaget utförande, Toalettrum hade icke kunnat beredas i sammanhang med lokalen i övrigt, utan vore det meningen, att det i kostnadsförslaget ingående toalettrummet nr 41 $\frac{1}{2}$, beläget en trappa upp i förhållande till lantmäterilokalen, skulle komma till användning. Häremot torde icke vara något att erinra för såvida iordningsställandet av detta rum komme att utföras samtidigt med lantmäterilokalens iordningsställande. Dörrarna mellan förstugan och tamburen, mellan denna och biträdesrummet samt detta och arkivrummet borde slutligen givas en dörrbredd av 1.2 och en höjd av 2.3 meter.

För egen del har lantmäteristyrelsen i yttrande den 4 mars 1918 anført, att styrelsen funne förslaget om lokal för lantmäterikontoret i åtskilliga avseenden icke uppfylla de fordringar, vilka uppställts i det program, som innehölles i lantmäteristyrelsens underdåniga framställning av den 7 november 1908, och att detta icke heller skulle bliva fallet genom vidtagande av de av förste lantmätaren föreslagna ändringar, var-till styrelsen för sitt vidkommande ville lägga anordnande av tamburinredning i rummet nr 22. Styrelsen ansåge emellertid, att det såväl för länsstyrelsen som för lantmäterikontoret vore av stor betydelse, att dessa lokaler förlades i närheten av varandra. Under förutsättning, att det icke läte sig göra att inom slottet på annat lämpligare sätt tillgodose lantmäterikontorets lokalbehov, något som lantmäteristyrelsen ej varit i tillfälle att undersöka, och då det torde möta svårigheter att för närvarande anskaffa lokal i annan staten tillhörig byggnad eller genom nybyggnad, samt då förhyrande av lokal, i den mån sådant kunde ske, skulle medföra högst anseuliga kostnader, funne styrelsen sig böra förorda förslaget till omedelbart genomförande, så att lantmäterikontoret måtte få taga den nya lokalen i anspråk redan den 1 instundande oktober.

Sedan byggnadsstyrelsen redogjort för innehållet i nu återgivna yttranden, anför styrelsen till sist:

»Enligt styrelsens förmenande torde den åstadkomna utredningen giva vid handen, att fullt tillfredsställande lokaler för lantmäterikontoret icke skulle erhållas genom realiserandet av det uppgjorda förslaget, en mening, som även delas av lantmäteristyrelsen, att döma av dess till styrelsen avgivna yttrande. Anordningarna med upphöjda, genom särskilda trappor tillgängliga ritplatser i fönsternischerna måste betraktas

sasom nödfallsåtgärder och äro givetvis såsom sådana föga ändamålsenliga. Rummen kunna i det hela sägas mindre väl lämpa sig till ämbetslokaler.

På annat sätt lärer ej heller, enligt vad styrelsen kunnat finna, föreliggande lokalfråga kunna lösas inom Västerås slott.

Med hänsyn till den i och för sig jämförelsevis stora kostnad, förslaget genomförande skulle betinga, samt därtill, att de avsedda lokal-anordningarna knappast kunna sägas bliva vidare tillfredsställande, men då förslaget torde innebära det enda sätt, på vilket lokalfrågan kan lösas med användande av de i slottet tillgängliga utrymmen, får byggnadsstyrelsen, om än med viss tvekan, i underdånighet tillstyrka förslaget utförande, dock vad beträffar den nya kuskbostaden, på frågans nuvarande ståndpunkt, i enlighet med det av styrelsen ovan angivna förslaget.»

Det framgår av byggnadsstyrelsens utredning, att lokal inom slottet för länets lantmäterikontor icke kan på annat sätt beredas än genom disposition av de utrymmen, som, på sätt förut nämnts, under en följd av år fått disponeras av Västmanlands fornminnesförening. I detta sammanhang anhåller jag därför att få anmäla tvänne från sagda förening till Kungl. Maj:t ingivna framställningar. I en den 3 februari 1917 inkommen skrivelse har föreningen under förmälan, att värdefulla samlingar av fornsaker på grund av bristande utrymme icke kunnat uppsättas och ordnas, anhållit att få disponera ytterligare de invid den s. k. fornsalen belägna rummen, vilka vore upptagna av kuskbostad. Framställningen har av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet avstyrkts, sedan landshövdingen förklarat sig ej kunna understödja densamma, i vad den avsåge upplåtande av kuskbostaden. Överintendents-ämbetet har likaledes avstyrkt bifall till framställningen.

I det nya läge, vari frågan om fornminnesföreningens lokal kommit genom förslaget att för lantmäterikontoret disponera de utrymmen, föreningen för närvarande innehar, har fornminnesföreningen den 26 mars 1918 genom Kungl. Maj:ts befallningshavande ingivit en ny skrift, däri föreningen, efter redogörelse för föreningens stadgar och verksamhet, erinrar om sin nyssberörda anhållan om ökat utrymme i slottet och vidare anför:

»Lokalfrågan har blivit icke mindre aktuell, sedan styrelsen nu, då Västmanlands läns ländsting beviljat fornminnesföreningen ett årligt anslag av 2,500 kronor i 2 års tid och Västerås stadsfullmäktige beviljat densamma en summa av 5,000 kronor, anställt i föreningens tjänst en sakkunnig person, amanuensen Sven T. Kjellberg för att driva en mer planmässig verksamhet för föreningens syften än förut varit möjligt, en åtgärd, som givetvis kommer att medföra en ökad livaktighet på föreningens alla arbetsområden.

Men om också de av föreningen disponerade museilokalerna äro trånga, så ge de dock föreningen en betryggande känsla av att ha tak över huvudet, något som för närvarande icke på något annat sätt vore möjligt att vinna.

Emellertid har, enligt vad till styrelsens kännedom kommit, i den plan för slottets ombyggnad och restaurering, som byggnadsstyrelsen nu inlämnat till Eders Kungl. Maj:t, de av fornminnesföreningen nu använda lokalerna avsetts för länets lantmåterikontor. Även de två angränsande rum, som föreningen hoppats ytterligare få disponera, äro avsedda för samma ändamål.

Skulle fornminnesföreningen komma i det läget att nödgas avstå från den nuvarande lokalen utan att erhålla någon annan i slottet i utbyte, så bleve den ställd i en situation, varur för närvarande knappast någon utväg är tänkbar utan ett ödeläggande av verksamheten. Annan lämplig lokal står ej att uppbringa, och föreningens ekonomi utesluter för övrigt varje tanke på att kunna komma ut med utgifter, som vore erforderliga för nybyggnad eller förhyrande av lokal. Det var endast med yttersta tvekan, som föreningens styrelse vågade sig på det engagemang av sakkunnig hjälp i verksamheten, som förut är omnämnt. Blir föreningen så husvill, är belägenheten synnerligen bekymmersam.

Emellertid finnes inom slottet lokaler, som skulle kunna bli ganska lämpliga, för så vitt föreningen nödgas avstå från de lokaler, den nu disponerar, låt vara, att museets behov av ökat utrymme ej genom dem skulle tillgodoses. Styrelsen tänker härvid på tre rum i souterrängvåningen i västra längan, av vilka för närvarande två begagnas som vedbodur och ett som tvättstuga. Dessa rum skola ju helt säkert förr eller senare iordningställas; byggnadsstyrelsens plan upptar även deras iordningställande som en möjlighet. Om detta ordnande av rummen skedde nu och fornminnesföreningen finge dispositionsrätten till desamma sig garanterad för en följd av år, så vore föreningen åtminstone för tillfället hjälpt. Till utrymmet motsvara dess rum ungefär föreningens nuvarande lokaler.

Syftet med denna framställning är sålunda att i underdånighet anhålla om en sådan behandling av detta byggnadsärende, att föreningen ej berövas den förmån av lokal i slottet, som den hittills åtnjutit. Det förefaller så mycket mera rimligt att kunna påräkna ett sådant fortsatt tillmötesgående från statens sida, som statsmakterna vidtagit förberedelser för att på ett verksammare sätt bispringa den kulturvårdande verksamhet, varav föreningens arbete är en del. Genom tillsättande av den fornvårdskommitté, som ännu är i arbete, har en viss förhoppning väckts om att staten skulle komma att ekonomiskt stödja provinsmuseer och i allmänhet den verksamhet, som avser att uppdaga och tillvarataga minnena av gångna tider och utforskningen av de vägar, på vilka det mänskliga arbetet nått till sin nuvarande utvecklingsgrad. Under sådana omständigheter tillförse vi oss att icke bli berövade den förmån föreningen hittills åtnjutit.

Om föreningens arbete i framtiden röner en kraftigare anslutning och därmed når en rikare utveckling, kommer den givetvis att behöva andra, större lokaler än de nu ifrågasatta. Möjligheter kunna måhända yppas för att göra utväg härför. För närvarande förefinnas inga sådana, varföre föreningen genom sin styrelse i underdånighet hemställer att bli behållen vid den förmån av fria lokaler, som den hittills åtnjutit, även om dessa beredas på ett annat håll i slottet än hittills.»

Med överlämnande av nu i huvudsak återgivna framställning har befallningshavanden framhållit, att det skulle vara synnerligen beklagligt,

om föreningen skulle nödgas upphöra med sin kulturvårdande verksamhet på grund av att de lokaler, föreningen för närvarande disponerar i slottet, berövades densamma utan att ersättning därför i någon mån bereddes.

På sätt framgår av den nu lämnade redogörelsen, är det i detta ärende fråga om flere olika grupper av ombyggnads- eller inredningsarbeten. Den första avser den nuvarande sessionssalen ävensom de två intill densamma belägna rummen med tillhörande tambur, vilka för närvarande disponeras av landstinget. Enligt det ursprungliga förslaget skulle dessa rum inredas åt länets lantmäterikontor, vilket tidigare disponerat en synnerligen otillfredsställande lägenhet i våningen en trappa upp i slottet men numera sedan åtskilliga år tillbaka är inrymt i förhyrd lokal. Denna utgöres sedan den 1 oktober 1916 av en lägenhet, bestående av fyra rum med två kassavalv och två tamburer, i ett byggnadsaktiebolaget Vestmannia tillhörigt stenhus i Västerås. För nämnda lägenhet erlägges i hyra 3,300 kronor för år. Icke minst med hänsyn till denna höga hyresersättning vore det synnerligen önskligt, om lokal för lantmäterikontoret kunde beredas i slottet. Tanken att härtill använda de tre nu ifrågavarande rummen måste emellertid enligt min mening förfalla. Att länsstyrelsen, vars lokaler även för dess hittillsvarande personal och arbetsuppgifter varit synnerligen knappt tillmätta, numera, sedan bägge ökats, är i oavvisligt behov av större utrymme, finner jag vara genom vad Kungl. Maj:ts befallningshavande härom anfört till fullo ådagalagt. Och i likhet med Kungl. Maj:ts befallningshavande och överintendentensämbetet anser jag, att de nu ifrågavarande rummen, vilka direkt ansluta sig till och delvis ingå i de nuvarande ämbetsrummen, böra tagas i anspråk för denna utvidgning.

Beträffande de inredningsarbeten, som härför erfordras, har jag förut återgivit vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i sådant hänseende föreslagit, ävensom meddelat, att detta förslag blivit av överintendentensämbetet förordat. För egen del har jag intet att erinra mot detsamma.

Angående den tilltänkta dispositionen av länsstyrelsens ämbetslokaler efter deras utvidgning med de rum, som hittills disponerats av landstinget, har jag inhämtat följande:

Landskontoret kommer att omfatta: 1:o) kassavalvsrummet: ordinarie kvinnligt skrivbiträde (maskinskriverska), arkivhandlingar av beskaffenhet att böra vara för expeditionen lätt tillgängliga, mobiliseringshandlingar samt handlingar rörande kronans och ecklesiastika domäner (arrendekontrakt, syner, besiktningar o. d.); 2:o) f. d. lantränterirummet: länsbokhållaren jämte erforderligt ständigt biträde; 3:o) landskontorist-

rummet: 3 landskontorister; avsett jämväl till mottagningsrum för allmänheten vid förfrågningar o. d.; 4:o) ett rum, ursprungligen avsett för landskamreraren, men för vinnande av ökat utrymme sedermera genom plankvägg uppdelat i två smärre rum: av dessa avses det ena, närmast landskontorsrummet, för extra biträden och förvaring av blankettförråd, och det andra för länsassessorn; 5:o) landshövdingens nuvarande rum; vilket avses för landskamreraren.

Av landskansliets nuvarande lokaler avses landskansliets rum för landshövdingen, varjämte ett därintill liggande mindre rum, som till tjänsterum är alltför otillräckligt, disponeras såsom väntrum. Landskansliets lokaler komma därefter att omfatta: ett rum för landssekreteraren, ett rum för länsassessorn, ett rum för landsfogden. Återstående tre rum, den nuvarande s. k. landstingssalen inräknad, äro avsedda att bereda utrymme för landskansliets övriga tjänstepersonal, d. v. s. länsnotarie, två landskanslistar, extra biträden samt eventuellt för å landskansliet särskilt anställd maskinskriverska, förutom plats för hyllor och skåp till förvaring av den ej ringa mängd blanketter och övriga handlingar, som behövas för den dagliga expeditionen. I sist omnämnda rum måste därjämte stadigvarande plats beredas såväl för alla de handlingar (uppbördsböcker, saköreslängder, restlängder m. m.), som tillhöra den genom fögderiförvaltningens omorganisation landskontoret numera påvilande uppbördsredovisningen som ock för den eller de tjänstemän å landskontoret, som närmast få detta arbete sig anförtrott, enär landskontorets lokaler härtill icke medgiva utrymme.

Under det den s. k. landstingssalen hittills kunnat tagas i anspråk vid tillfällen, då sådant särskilt påfordrats, såsom vid auktioner, prövningsnämndens eller andra liknande taxeringsnämnders sammanträden eller ifrågakommande sammanträden av annat slag samt årligen under flera veckors tid kommit till användning i och för förberedande taxeringsarbeten, kommer genom den nu nödvändiga förändrade dispositionen av detta rum givetvis all möjlighet till dylik användning att upphöra, ehuru behovet av lokal för berörda ändamål fortfarande kvarstår. En ny sessionssal är alltså för länsstyrelsen av behovet påkallad.

Vad sedan angår förslaget om anordnandet av en ny uppgång till länsstyrelsens ämbetslokaler finner jag även detsamma väl motiverat. Av det föregående framgår, att länsstyrelsen har att dela trappuppgång icke allenast med landshövdingens kök med vad därtill hörer, utan även med slottets tvättstuga, en kuskbostad, en gårdskarlsbostad samt en vaktmästarbostad. En ändring av detta förhållande synes väl påkallad.

Jag ansluter mig alltså till vad överintendentsämbetet i sådant hänseende föreslagit.

Jag övergår nu till den del av förslaget, som avser återupprättandet av den forna rikssalen samt inredandet av några rumslägenheter under densamma för landstingets behov. Kostnaderna härför skulle uppgå till 114,768 kronor eller avrundat till 115,000 kronor, till vilket belopp landstinget förbundit sig att bidraga med 20,000 kronor. Rikssalen skulle komma till användning såsom sessionssal dels för länsstyrelsen vid större sammanträden samt i övrigt i den mån den mindre salen blir upptagen av arbeten med löpande göromål, vilket hädanefter, såsom nyss framhållits, blir fallet i stor utsträckning, dels ock för landstinget. Överintendentsämbetets tanke att, då utrymmen nu erfordras för angivna ändamål, i sammanhang härmed låta den gamla rikssalen återuppstå i en visserligen enkel, men värdig och stiltrogen gestalt, finner jag ur mer än en synpunkt synnerligen tilltalande. Det är ett allmänt känt förhållande, att ej minst de senaste århundradena farit fram mycket pietetslöst med våra byggnadsminnesmärken från gångna dagar. Västerås slott utgör i sådant hänseende intet undantag. Såsom ett steg i rätt riktning synas mig de åtgärder vara, vilka byggnadsstyrelsen förordat beträffande återställandet av den gamla rikssalen. Därigenom tillgodoses såväl det praktiska syftet, att länsstyrelsen erhåller en alltid tillgänglig sessionssal för sammanträden med allmänheten, samt att brandbottnarna ovan länsstyrelsens arkiv förstärkas, som även den kulturella synpunkt, jag förut antytt. Det är också min tro, att om staten visar sig behjärta denna synpunkt och gör det på ett sådant sätt, att därigenom länets representation, landstinget, jämväl får sina intressen fästade vid slottet, inom länet skall växa upp en förstärkt villighet från länsbornas sida att ekonomiskt bidraga till slottets återställande i värdigt skick.

Såsom jag förut omnämnt har länets landsting på sin tid utfäst ett bidrag av 20,000 kronor — det belopp, som då av överintendentsämbetet ifrågasattes — till rikssalens återställande och anordnandet av tillhörande lägenheter. Detta bidrag gavs på en tid, då byggnadskostnaderna voro ofantligt mycket lägre än nu. Det synes mig därför, som om landstingets insats borde avsevärt höjas, och har jag i sådant hänseende tänkt mig en summa av 35,000 kronor. Statsverkets andel i kostnaderna skulle då stanna vid 80,000 kronor, vilket anslag alltså skulle lämnas under förutsättning, att landstinget för ändamålet anvisar 35,000 kronor.

I det föregående har jag redan framhållit önskvärdheten av att länets lantmäterikontor erhåller sin ämbetslokal inom slottet. Det förslag i sådant syfte, som byggnadsstyrelsen nu framställt, synes mig böra komma till utförande. Fullt tillfredsställande bliva visserligen ej dessa lokaler. Men då annan möjlighet att lösa lokalfrågan med användande av i slottet tillgängliga utrymmen ej står till buds och det synes mig angeläget, att de inom slottet disponibla lokalerna varda tillgodogjorda, samt då även lantmäteristyrelsen funnit sig kunna godtaga nu ifrågasatta lösning av lokalfrågan, synes denna fråga böra bringas till sin lösning i samband med de övriga ombyggnadsarbetena inom slottet. Mot vad byggnadsstyrelsen i denna del föreslagit har jag icke någon egentlig erinran att göra. Jag vill endast, med anledning av att boställshavaren såsom förutsättning för sitt bifall till de nu ifrågavarande förändringarna uppställt villkoret, att belysningsförhållandena i den nya kuskbostaden ordnas på ett tillfredsställande sätt, vilket synes mig värt beaktande, hava uttalat, att frågan härom lär kunna lösas i samförstånd med boställshavaren. För iordningställande av lantmäterilokal och därav föranledda ändringar för kuskbostad, toalettrum m. m. torde alltså böra äskas ett belopp av i runt tal 43,800 kronor.

Jag kommer så till frågan om eventuellt beredande åt fornminnesföreningen av nya utrymmen i stället för dem, som sålunda skulle disponeras för lantmäterikontoret. I betraktande av de uppkomna svårigheterna att bereda lokaler inom slottet åt statens egna institutioner kan det givetvis ej nu ifrågakomma att bifalla fornminnesföreningens tidigare framställning om upplåtande av ökat utrymme för dess samlingar. Däremot anser jag, att vid de planerade reparationsarbetena hänsyn så till vida bör tagas till föreningens önskemål, att den så vitt möjligt icke behöver avflytta från slottet, vilket i vart fall för den närmaste tiden skulle bereda föreningen allvarliga svårigheter. Möjlighet finnes dess bättre, såsom av byggnadsstyrelsens utredning framgår, att åt föreningen upplåta andra lokaler inom slottet i stället för dem, som nu skulle tillkomma lantmäterikontoret. Mot förslaget att till fornminnesföreningen tillsvida upplåta, under enahanda villkor som tidigare gällt, de ifrågasatta utrymmena i bottenvåningen har jag intet att erinra. Däremot synes det mig uppenbart, att staten ej kan vidkännas den avsevärda kostnad, som förslagets utförande skulle medföra. Jag erinrar, att de föreliggande kostnadsberäkningarna för de arbeten, som direkt eller indirekt föranledas av att åt fornminnesföreningen iordningställa de ifrågasatta nya lokalerna, sluta på ett belopp av i runt tal 16,200 kronor. Det synes mig riktigtast, att föreningen i huvudsak vidkännes denna kostnad, med rätt för för-

eningen att, därest den skulle nödgas avflytta till annan lokal, som ej tillhör staten, av statsverket återfå ett belopp, som motsvarar vad föreningen nu skulle tillskjuta. De lokaler, som hittills av föreningen disponerats, hava av densamma iordningstälts för en kostnad, som uppgivits till cirka 2,000 kronor, vilken summa skäligen bör kunna avräknas vid fastställande av den på föreningen kommande kostnaden för ändringsarbetena. Då emellertid å den andra sidan hänsyn bör tagas till att den verkliga kostnaden, på grund av alltjämt pågående prisstegringar, sannolikt kommer att överstiga de beräknade 16,200 kronor, finner jag det vara skäligt, att de föreslagna arbetena för att bereda fornminnesföreningen ny lokal utföras under villkor, att föreningen bidrager med ett belopp av 15,000 kronor.

I detta sammanhang anser jag mig böra nämna, att det visat sig icke vara lämpligt, med hänsyn såväl till utrymmes- som dagerförhållanden, att låta fornminnesföreningen bibehållas vid sina nuvarande lokaler och bereda lantmäterikontoret utrymme genom att för dess behov inreda de nu för fornminnesföreningen avsedda lokalerna.

Därest de förslag, jag i det föregående förordat, komma att genomföras, skulle därigenom mycket vara gjort för slottets ändamålsenliga utnyttjande. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra därom, att ännu en del åtgärder i sådant hänseende torde vara behövlige. Sålunda skulle även efter de omförmälda arbetenas utförande värmeledning komma att saknas i vissa delar av slottet, nämligen i en del av länsstyrelsens ämbetslokaler, i vaktmästarbostäderna samt i en del av landshövdingens ämbetsvåning. Då berörda utrymmen på grund av murarnas tjocklek och rummens storlek icke låta sig tillfredsställande uppvärmas genom vanliga kakelugnar, vilket för övrigt på grund av den nödvändiga starka eldningen medför en icke ringa eldfara, lär den denna brist böra avhjälpas, men torde därmed få anstå, tills de nu rådande, abnormt höga prisen på värmeledningsmateriel sjunkit. Genom vad som redan finnes och vad som nu föreslås att genomföras torde emellertid så mycket vara undångjort, att återstående kostnaderna för fullständig värmeledning icke komma att bliva särdeles betydande.

Vidare vill jag erinra därom, att, enligt vad handlingarna utvisa, all oljefärg i hela slottet är bemängd med arsenik i hälsovådlig myckenhet, något som ju blir avhjälpt i fråga om de delar av byggnaden, vilka nu skulle restaureras eller repareras. I återstående delar av densamma kvarstår alltjämt denna olägenhet, vilken ju bör med det snaraste undanröjas. Svårigheten att under nuvarande förhållanden anskaffa oljefärg tvingar dock att avvakta en lämpligare tidpunkt.

Slutligen vill jag framhålla, att på grund av de nu rådande alldeles särskilt höga kostnaderna för byggnadsmaterialier m. m. den efter synedom av Eders Kungl. Maj:t redan beslutade reparationen av landshövdingens bostadsvåning inskränkts till att omfatta allenast fem rum och kök, vilket uppenbarligen är otillräckligt även såsom provisorium betraktat. Antagligen får jag därför återkomma till denna fråga.

Då samtliga de nu till omedelbart utförande ifrågasatta arbetena böra utföras i ett sammanhang, böra alla de härför erforderliga anslagen äskas å tilläggsstaten för år 1918.

I tilläggsstaten för år 1918 har föreslagits, att för ombyggnads- och inredningsarbetena inom Västerås slott skulle beräknas ett reservationsanslag av 163,000 kronor. Vid beräkningen av detta belopp hade emellertid upptagits allenast en del av det ombyggnadsprogram, som jag numera, efter utredningens slutförande, anser mig böra tillstyrka. Det i tilläggsstaten beräknade beloppet avsåg nämligen dels utvidgning av länsstyrelsens lokaler och anordnande av en ny trappuppgång, dels ock rikssalens återställande. Utöver kostnaderna härför, enligt de föreliggande kostnadsberäkningarna 163,268 kronor, vilket belopp torde böra avrundas till kronor 163,500, tillkomma nu de belopp, som krävas dels för lantmäterikontorets och dels för fornminnesföreningens nya lokaler. Kostnadsberäkningen för dessa båda grupper av arbeten sluta, såsom jag förut nämnt, på en sammanlagd summa av 60,000 kronor.

Emellertid behöver icke hela detta belopp nu begäras utöver vad i tilläggsstaten beräknats. Enligt vad jag i det föregående framhållit bör nämligen länets landsting bidra med 35,000 kronor till rikssalens iordningställande samt fornminnesföreningen bidra med 15,000 kronor till kostnaderna för nya lokaler åt föreningen. Slutsumman kommer alltså att höjas med 10,500 kronor, jämfört med det i tilläggsstaten beräknade beloppet.

På grund av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

dels att för utvidgning av länsstyrelsens i Västmanland ämbetslokaler i Västerås slott samt för anordnande av en ny trappuppgång till desamma anvisa ett reservationsanslag av 48,500 kronor att utgå av 1918 års tilläggsstat;

dels att för återställande av slottets forna rikssal till sessionssal för länsstyrelsen och Västmanlands läns landsting samt för ändringsarbeten i en del till rikssalen anslutna utrymmen på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 80,000 kronor att utgå under vill-

kor, att Västmanlands läns landsting för ändamålet ställer till förfogande ett belopp av 35,000 kronor;

dels ock att för inredande i slottet, i enlighet med vad jag ovan anfört, av lokaler dels åt lantmäterikontoret, dels åt Västmanlands fornminnesförening på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor, under villkor, beträffande kostnader föranledda av lokalers beredande åt fornminnesföreningen, att sagda förening för ändamålet ställer till förfogande ett belopp av 15,000 kronor.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition avlätas till riksdagen av den lydelse bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sven Lidholm.
